

Krystyna Gawlikowska-Hueckel, 2003, *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej. Konwergencja czy polaryzacja*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 322 s.

Przestrzenna nierównomierność rozwoju ekonomicznego i związane z tym funkcjonowanie obok siebie regionów prosperity i zacofania, a także czynniki decydujące o miejscu danego regionu na ekonomicznej mapie świata, od dawna są przedmiotem zainteresowania teoretyków wielu dyscyplin naukowych oraz polityków. Jest to zagadnienie złożone, dotyczące wielu dziedzin nauki i życia społecznego. Nieustająca dyskusja na ten temat wynika z istotnej wagi tego problemu w teorii i praktyce programowania rozwoju oraz zarządzania regionalnego.

Zagadnienie przyczyn i konsekwencji dysproporcji w rozwoju przestrzennym nabiera obecnie szczególnego znaczenia. W obliczu poszerzenia z dniem 1 maja br. Unii Europejskiej o 10 nowych państw istotnie zmieniają się relacje centrum–peryferie w Europie i konieczna staje się weryfikacja celów i instrumentów polityki przestrzennej UE. Recenzowana publikacja Krystyny Gawlikowskiej-Hueckel doskonale wpisuje się w nurt badań dotyczących przyczyn zróżnicowania rozwoju regionów i stanowi istotny głos w trwającej wśród badaczy dyskusji na temat: „Konwergencja czy polaryzacja?”.

Celem recenzowanej pracy była próba zidentyfikowania przyczyn nierówności regionalnych w Europie. Nowatorstwo zastosowanego przez Autorkę podejścia polega na tym, iż przeprowadzona analiza dotyczy zarówno przyczyn wynikających z pierwotnych przewag lokalizacyjnych niektórych obszarów, jak i związanych z procesami integracyjnymi w Europie. Takie postawienie problemu determinuje strukturę pracy i wpływa na jej przejrzysty układ.

W pierwszej części Autorka analizuje przyczyny zróżnicowań w rozwoju regionalnym z punktu widzenia różnorodnych teorii, które dzieli na trzy grupy. Zastosowany podział przytaczanych koncepcji teoretycznych wynika z tego, iż światowy dorobek badań regionalnych podlegał istotnej ewolucji polegającej na ciągłym wzbogacaniu go o wyniki analiz kolejnych zjawisk będących pochodną rozwoju gospodarczego. Katalog motywów wyboru lokalizacji działalności ekonomicznej, początkowy ograniczony jedynie do kosztów transportu, powiększał się wraz z rozwojem gospodarczym – coraz większą rolę odgrywały bowiem korzyści skali, korzyści aglomeracji, powstawanie biegunów wzrostu, innowacje i postęp techniczny, wykształcenie się sektorów wiodących, a także handel zagraniczny.

Druga część książki, poprzedzona wstępem szeroko nakreślającym problem regionów i definiującym pojęcie regionalizmu europejskiego, dotyczy wpływu integracji na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów. Autorka dokonuje wnikliwej analizy wpływu pogłębiania integracji polegającego na przechodzeniu kolejnych etapów, tj. od strefy wolnego handlu poprzez unię celną i wspólny rynek do unii gospodarczej i walutowej, na procesy rozwoju przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem regionów słabo rozwiniętych. Ocenia również wpływ polityk sektorowych UE na terytorialną równomierność wzrostu gospodarczego.

Należy podkreślić, iż ta część publikacji zawiera szerokie omówienie najbardziej aktualnych kierunków w badaniach nad peryferyjnością w układzie regionalnym, w tym tzw. nowej geografii ekonomicznej. Jej twórca – P. Krugman – wskazuje, że alokacja kapitału i produkcji przejawia tendencje do koncentracji w wybranych miejscach ze względu na przewagi skali, pozytywne efekty zewnętrzne, lepszy dostęp do rynków i szereg innych korzyści. Podkreśla on, iż działalność gospodarcza koncentruje się w wybranych miejscach, aglomeracjach, które nazywa „złożonymi krajobrazami” (*complex landscapes*). Ich przewaga wynika ze wzajemnego oddziaływania na siebie jednostek gospodarczych zgromadzonych na ich terytorium. Teoria P. Krugmana jest swoistym powrotem do problematyki znaczenia lokalizacji w działalności gospodarczej.

Ciekawe uzupełnienie rozważań teoretycznych stanowi część końcowa publikacji stanowiąca empiryczną weryfikację opinii zawartych we wcześniejszych rozdziałach. Dokonana przez Autorkę analiza zmian struktury zatrudnienia, poziomu PKB *per capita* i stopy bezrobocia w latach 1989–1998 w wybranych regionach europejskich wskazuje na występowanie tzw. efektu doganiania, polegającego na bardziej dynamicznym rozwoju regionów opóźnionych gospodarczo.

Wnioski płynące z tej części są zbieżne z wynikami badań prowadzonych przez Komisję Europejską i publikowanymi w kolejnych raportach spójności. Dlatego też można było zakończyć pracę optymistyczną konkluzją, że w celu odrobienia dystansu do silniejszych partnerów regionom słabszym gospodarczo potrzeba tylko jednego czynnika – mianowicie czasu.

Pewien niedosyt budzi dość pobieżna analiza SWOT przeprowadzona dla wybranych regionów UE, zawarta w rozdziale drugim części trzeciej. Niewątpliwym atutem omawianej pozycji jest natomiast systematyzowanie prezentowanej wiedzy w formie podsumowań, zestawień tabelarycznych oraz rysunków.

Podsumowując, należy podkreślić, iż książka Krystyny Gawlikowskiej-Hueckel stanowi rzetelne źródło wiedzy o przyczynach nierównomierności rozwoju gospodarczego regionów i tendencjach w tym zakresie obserwowanych w krajach UE.